

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Koistinen, Aino-Kaisa

Title: Maskuliinisuuksia ja vaarallista seksuaalisuutta : naiset ja väkivalta Taisteluplaneetta Galactica -televisiosarjassa

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Koistinen, A.-K. (2015). Maskuliinisuuksia ja vaarallista seksuaalisuutta : naiset ja väkivalta Taisteluplaneetta Galactica -televisiosarjassa. In T. Mäntymäki (Ed.), *Uhri, demoni vai harhainen hullu? Väkivaltainen nainen populaarikulttuurissa* (pp. 153-170). Vaasan yliopisto. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia, 303.
http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-583-1.pdf

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

MASKULIINISUUKSIA JA VAARALLISTA SEKSUAALISUUTTA. NAISET, TOIMIJUUS JA VÄKIVALTA TAISTELUPLANEETTA GALACTICA - TELEVISIOSARJASSA

Aino-Kaisa Koistinen

Tiivistelmä

Tämä luku käsittelee väkivaltaisten naisten representaatioita, eli esityksiä, 2000-luvulla tuotetussa televisiosarjassa *Taisteluplaneetta Galactica*, joka sisältää huomattavan paljon toiminnallisia ja moniulotteisia naishahmoja. Sarja käsittelee sotaa ihmisten ja ihmisten kaltaisten koneiden, *cylonien*, välillä, minkä takia väkivalta on sarjassa vahvasti läsnä; sekä miehet että naiset käyttävät väkivaltaa ja joutuvat sen kohteiksi. Väkivalta voi olla myös seksuaalista. Tässä luvussa tarkastelen, millaisia väkivaltaisista naishahmoja *Taisteluplaneetta Galactica* tuotetaan, miten seksuaalisuus ja sukupuoli kytkeytyvät väkivaltaisten naishahmojen esityksiin, sekä millainen rooli väkivallalla on sarjassa yleensä. Miten väkivaltaiset ja toiminnalliset naiset suhteutuvat aiempiin scifin toiminnallisiin ja väkivaltaisiin naishahmoihin ja kulttuurisiin keskusteluihin esimerkiksi sankaruudesta, maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta?

Johdannoksi

Taisteluplaneetta Galactica -televisiosarjan (*Battlestar Galactica*, Yhdysvallat 2004–2009¹) lähtökohta on sodan syttyminen ihmisten ja ihmisten kaltaisten koneiden, *cylonien*, välillä. Cyloneita on kaksitoista mallia, joista jokaisesta on useita kopioita. Cylonit tuhoavat ihmisten asuttamat siirtokunnat, minkä jälkeen hyökkäyksestä jäljelle jäävä ihmisjoukko pakenee avaruuteen etsimään uutta kotia vanhan museoaluksen, Galactican, johdolla. Syntyy hurja ajojahti, jossa taistelun ohessa ihmiset ja koneet solmivat ystävyys- ja rakkaussuhteita. Sarja perustuu löyhästi 1970-luvun lopulla esitettyyn televisiosarjaan *Taisteluplaneetta Galactica* (*Battlestar Galactica*, Yhdysvallat 1978–1978) ja sen spin off -sarjaan *Galactica 1980* (Yhdysvallat 1980). Kriitikkojen suosiota saavuttanut uusi sarja (ks. esim. Stoy 2010) eroaa vanhasta sarjasta muun muassa sen toiminnallisten naisten runsaudessa ja siinä, että vanhan sarjan mieshahmoja on uuteen versioon kirjoitet-

¹ Tämän luvun analyysissä sarjaan sisältyy myös *Battlestar Galactica* (Yhdysvallat/Kanada 2003) -minisarja sekä spin off -televisioelokuva *Battlestar Galactica: Razor* (Yhdysvallat 2007). (Lisäksi sarjaan kuuluu muun muassa Internetissä esitettyjä ”webisodeja” sekä televisioelokuva *The Plan*, Yhdysvallat 2009.)

tu naisiksi.² Sarjaa on tutkittu paljon; esimerkiksi sitä, miten se käsittelee kulttuurisia ilmiöitä, kuten sotia ja kidutusta ja sisältää viittauksia muun muassa Irakin sotaan (esim. Johnson-Lewis 2008; Koistinen 2011a; Mulligan 2008: 59–60; Stoy 2010).

Tässä luvussa tutkin, miten *Taisteluplaneetta Galactican* uuden version naishahmot suhteutuvat sellaisiin sukupuolikäsityksiin, jotka perustuvat esimerkiksi jakoon aktiivisiin miehiin ja passiivisiin naisiin ja sulkevat siten naiset toiminnan ja fyysisen väkivallan käytön ulkopuolelle. Sarjan kuvaaman sotatilan takia niin miehet kuin naisetkin toimivat sarjassa lähtökohtaisesti väkivaltaisessa ympäristössä ja osallistuvat aktiivisesti sotimiseen. Väkivallan käytön lisäksi sekä miehet että naiset joutuvat väkivallan kohteiksi. Väkivalta voi olla myös seksuaalista. Tarkastelen, miten sekä väkivaltaa käyttävät että sen uhreiksi joutuvat naiset suhteutuvat kulttuuriin käsityksiin sukupuolista, maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta sekä sankaruudesta. Esittelen, millaisia väkivaltaisia naishahmoja sarja esittää, miten sukupuoli ja seksuaalisuus kytkeytyvät väkivaltaisten naishahmojen esityksiin, sekä miten väkivalta esitetään sarjassa yleensä.

Ennen siirtymistä *Taisteluplaneetta Galactican* analyysiin, kerron kuitenkin lyhyesti, miten ihmis- että cylon-naisten *representaatiot*³ suhteutuvat aikaisempiin toiminnallisten naisten esityksiin median ja scifi-genren kentällä. Ennen 1960- ja 70-lukua naisia esitettiin scifi- ja fantasiatelevisiossa lähinnä äiteinä tai vaimoina, mutta näille vuosikymmenille tultaessa naisten roolit alkoivat muuttua, mihin vaikutti feminismin nousu Yhdysvalloissa (Helford 2000a: 1–4).⁴ Naisten uudet roolit mahdollistettiin usein yhdistämällä televisiosarjoihin spekulatiivisia ja fantastisia elementtejä. 1970-luvun lopulla sarjat, kuten *The Bionic Woman* (Yhdys-

² Uutta ja vanhaa sarjaa on myös tutkittu rinnakkain (Koistinen 2011a; Koistinen 2011b).

³ Susanna Paasonen (2010: 40) mukaan representaatioita voidaan ajatella ”tapahtumana, jossa kuviin, objekteihin tai ihmisiin yhdistetään tietynlaisia merkityksiä ja samalla annetaan merkityksiä ympäröivälle maailmalle”. Representaatiot edustavat ja kuvaavat asioita ja ilmiöitä ja ne osallistuvat kulttuuristen kuvastojen muotoutumiseen ja kierrättämiseen (ks. Paasonen 2010: 40–41). Toisin sanoen, representaatioita tutkimalla voidaan tutkia sukupuolta koskevien kulttuuristen ymmärryksien rakentumista. Yhdysvaltalainen mediakulttuurin levinneisyyden ja vaikutusvaltaisuuden takia yhdysvaltalaisen television sisältämien representaatioiden vaikutus on erityisen merkittävä – se ulottuu laajalle, myös suomalaiseen mediakulttuuriin. Tätä kautta yhdysvaltalaisen mediakulttuurin representaatiot voivat vaikuttaa käsityksiin sukupuolista myös suomalaisessa yhteiskunnassa.

⁴ Genren piirissä, etenkin feministisessä scifi-kirjallisuudessa on käsitelty erilaisia sukupuolten ja seksuaalisuuksien muotoja myös kriittisesti ainakin 1960–1970-luvun taitteesta lähtien, jolloin feminismin nousu vaikutti siihen, että useat scifi-kirjailijat alkoivat kuvitella erilaisia sukupuolia ja seksuaalisuuksia teoksissaan (Attebery 2002: 6; vrt. Larbalestier 2002: 1–14). Scifi-kirjallisuus onkin näyttänyt tietä sukupuolten ja seksuaalisuuksien esittämisessä, ja elokuva ja televisio ovat seuranneet perässä (Attebery 2002: 175).

vallat 1976–1978) sekä *Wonder Woman* (Yhdysvallat 1976–1979), tarjosivat toiminnallisia ja enemmän tai vähemmän erotisoituja naishahmoja katsojilleen. (Helford 2000a: 1–4; ks. myös Lucas 2009: 135–141.) Toiminnallisuudestaan huolimatta esimerkiksi *Bionic Womanin* naispäähenkilö ei kuitenkaan käytä varsinaista väkivaltaa. 1980- ja 1990-luvun *Alien-* ja *Terminator-*elokuvat avasivat ovet yhä toiminnallisemmille, ja myös väkivaltaisemmille, naishahmoille niin elokuvissa kuin televisiossakin.⁵ Elokuvien keskeiset naishahmot Ellen Ripley (Sigourney Weaver, *Alien*-elokuvat) ja Sarah Connor (Linda Hamilton, *Terminator*-elokuvat) ovat itsenäisiä ja toiminnallisia naisia, jotka myös käyttävät väkivaltaa. Elokuvien jälkeen scifi-genren piirissä, ja mediassa yleensä, nähtiin runsaasti Ripleyn ja Sarah Connorin inspiroimia naishahmoja.⁶ (Ks. Conrad 2011: 89–92; George 2009: 120–122.) 1990- ja 2000-luvulla mediassa – kuten elokuvissa, televisiossa, sarjakuvissa, dekkareissa ja peleissä – tapahtuikin kasvu aggressiivisten ja toiminnallisten naisten esitysten määrässä (ks. esim. Helford 2000b; Inness 2004; Paasonen 2004; Pakkanen 2004), mikä epäilemättä vaikutti siihen, että myös *Taisteluplaneetta Galactica* tähdittää usea aggressiivinen naishahmo (vrt. Kirkland 2008: 343, 347).⁷ 1990-luvulta alkaen myös muut scifi-sarjat, kuten *Babylon 5* (Yhdysvallat 1993–1998), *Star Trek: Voyager* (Yhdysvallat 1995–2001), *Avaruus 2063 (Space: Above and Beyond)*, Yhdysvallat 1995–1996), *Tähtiportti (Stargate SG-1)*, Yhdysvallat/Kanada 1997–2007), *Farscape* (Australia/Yhdysvallat 1999–2003) ja *Firefly* (Yhdysvallat 2002–2003) ovat esittäneet väkivaltaisia ja/tai toiminnallisia naisia (vrt. Lucas 2009). Dean Conrad (2011: 89–90, 92–98) on kuitenkin väittänyt, ettei scifi-televisio ole onnistunut tuottamaan Ellen Ripleyn tai Sarah Connorin kaltaista ikonista naissankaria. Tässä luvussa kuitenkin osoitan, että uusi *Taisteluplaneetta Galactica* uudistaa jossain määrin scifi-televisiosarjojen tapaa esittää toiminnallisia ja väkivaltaisia naishahmoja ja tarjoaa ainakin yhden aggressiivisen naishahmon, Kara ”Starbuck” Thracen (Katee Sakhoff), jonka voi nostaa Ripleyn ja Sarah Connorin rinnalle (audiovisuaalisen) scifin tärkeimpien toimintasankarittarien joukkoon.

⁵ Muun muassa *Alien – kahdeksan matkustaja (Alien)*, Ridley Scott, Yhdysvallat/Iso-Britannia 1979), *Aliens – paluu (Aliens)*, James Cameron, Yhdysvallat/Iso-Britannia 1986) ja *Terminator 2 – tuomion päivä (Terminator 2: Judgement Day)*, James Cameron, Yhdysvallat 1991).

⁶ 1980-luvulla myös miesten puolella nähtiin erityisen maskuliinisia ja toiminnallisia sankareita. Sekä miesten ja naisten ruumiillisuuden ja lihaksikkuuden painottamisella on nähty olleen yhtymäkohtia mm. bodauskulttuurin kasvuun. (Tasker 1993.)

⁷ 1990–2000-luvulla toimintasankarittarien määrä kasvoi, mutta (jo mainittujen film noirin sekä 50-luvun scifi-elokuvien) lisäksi aggressiivisia ja juonittelevia naisia on aikaisemmin nähty esimerkiksi melodraama-, kauhu- ja exploitaatio- elokuvissa (Inness 1999; Inness 2004: 2–3; Pakkanen 2004: 233; Paasonen 2004: 121–123).

Väkivaltainen, maskuliininen nainen sukupuoli-kategorioiden rajoilla

Huolimatta siitä, että toiminnallisia ja/tai väkivaltaisia naishahmoja on nähty sci-fi-sarjoissa aikaisemminkin, *Taisteluplaneetta Galactica* tekee merkittävän sen sisältämien toiminnallisten ja väkivaltaisten naishahmojen määrä niin pää- kuin sivurooleissa. Länsimaisessa kulttuurissa maskuliinisuus on totuttu liittämään mieheen ja feminiinisyys naiseen (esim. Lehtonen 1995: 14–19, 25–26; Rossi 2003: 32–33). Ominaisuudet, kuten aktiivisuus, viriiliys, aggressiivisuus ja väkivalta koetaan perinteisesti maskuliinina, ja täten yleisesti miehille, ei niinkään naisille sopivina ominaisuuksina (ks. esim. Halberstam 1998; Jokinen 2000: 209–217; Lehtonen 1995; Rossi 2003: 61). Feminiinisyys on sen sijaan usein liitetty passiivisuuteen, alistumiseen ja heikkouteen (Devor 1989: 50–51; Hollows 2000: 9–14; Rossi 2003: 88–89), hoivaavuuteen, tunteellisuuteen ja äidillisyyteen (Nikunen 2001: 177; Rossi 2003: 88–89). *Taisteluplaneetta Galactica* -sarjan naishahmot eivät sovi näihin feminiinisyiden ja maskuliinisuuden luokitteluihin. Suurin osa sarjan naisista työskentelee maskuliinisen instituution, armeijan, leivissä, joten heidän ammatteihinsa liittyy kiinteästi väkivalta, sodankäynti ja vihollisten tuhoaminen. He voivat kouluttautua maskuliinisiin ammatteihin, kuten lentäjiksi, tai saavuttaa valta-asemia ilman, että joutuisivat selittelemään käytöstään kenellekään. Lisäksi heitä merkitään maskuliiniseksi pukeutumisella, eli armeijan uniformuilla. Ammatit sotilaina, lentäjinä tai mekaanikkoina yhdistävät heidät maskuliiniseksi miellettyihin piirteisiin, kuten fyysisen tilan hallintaan sekä atleettisuuteen, väkivaltaisuuteen, voimaan ja toimijuuteen. Väkivaltaisuus, aggressiivisuus ja maskuliinisuus kulkevat siis usein käsi kädessä sekä kulttuurisissa ymmärryksissä että median representaatioissa, joten väkivaltaisuutensa takia sarjan naishahmoja voi tulkita myös maskuliiniseksi (vrt. esim. Lehtonen 1995).

Väkivaltainen nainen on esitetty fiktiossa usein pahuuden ruumiillistumana, kun taas miehille fyysisen väkivallan käyttöä on pidetty luonnollisena (Laurinoli 1987: 127). *Taisteluplaneetta Galactica* maskuliinisuuteen viittaava väkivaltainen käytös ei kuitenkaan ole *sukupuolistunutta*⁸ siinä mielessä, että sen käyttäjät olisivat lähinnä miehiä, vaan se liittyy yhtä ”luonnollisesti” molempien sukupuolten elämään. Tämä rikkoo jakoa maskuliinisuuteen miehille ja feminiinisyteen naisille kuuluvana ominaisuutena. Leena-Maija Rossin mukaan maskuliinisia ja feminiinisiä piirteitä on liitetty sukupuolistuneisiin ruumiisiin erilaisissa vallan

⁸ Termit *seksuaalinen väkivalta*, *sukupuolittunut väkivalta* ja *sukupuolistunut väkivalta* viittaavat Suvi Ronkaisen ja Sari Näreen (2008: 21) mukaan siihen ”että sukupuoli ja seksuaalisuus ovat osa väkivallan rakennetta, väkivaltaan liittyviä merkityksiä, asenteita ja selitystapoja”.

ohjailemissa diskursseissa. Näiden diskurssien tarkoituksena on ollut kaksinapaisen sukupuolijärjestelmän ja heteronormatiivisuuden lujittaminen. (Rossi 2003: 61.) Niinpä *Taisteluplaneetta Galactican* naishahmot ottavat tietystä määrin osaa kaksinapaisen sukupuolijärjestelmän uudelleenmäärittelyyn. Sarjan maailmaa on pidetty jopa utopistisen tasa-arvoisena, tai androgyynisena, koska sarjan miehet ja naiset toimivat samankaltaisissa tehtävissä (Conly 2008: 239; Moore 2008: 110). Vaikken jaa tätä näkemystä, olen samaa mieltä siitä, että *Taisteluplaneetta Galactica* pyrkii rakentamaan maailmaa, jossa sukupuolten ei tarvitse rakentua tiukoille vastakkainasetteluilla ja naisetkin voivat saavuttaa kulttuurisesti arvostettuja valta-asemia, jotka eivät ole todellisuudessa vielä mahdollisia naisille sarjan syntykulttuurissa Yhdysvalloissa. Sarjassa nähdään esimerkiksi naispresidentti, Laura Roslin (Mary McDonnell).

Taisteluplaneetta Galactican keskeisin toiminnassaan aggressiivinen nainen on Kara ”Starbuck” Thrace. Alkuperäisessä *Taisteluplaneetta Galactica* Starbuck oli mieshahmo. Carla Kungl on huomauttanut, että vaikka ”vahvoja” ja toiminnallisia naisia on nähty scifi-televisiosarjoissa aiemminkin, Starbuckin hahmossa on uutta juuri tietyn miesroolin haltuunotto. Naiseksi muutettu Starbuck herätti myös kiivasta keskustelua vanhan sarjan fanien piirissä. (Kungl 2008: 198–202.) Starbuck on laivueen paras lentäjä, auktoriteetteja vastustava riidanhaastaja, joka polttelee paksuja sikareita ja juo viskiä suoraan pullosta. Hän on myös seksuaalisesti aktiivinen ja riippumaton. Starbuckilla on niin ikään valtaa, sillä hän on välillä korkeammassa asemassa muihin lentäjiin nähden. Häneen liitetään myös monia piirteitä, jotka ovat perinteisesti olleet tyypillisiä amerikkalaiselle miessankarille (Sharp 2010: 62), mikä luo Starbuckista kuvaa maskuliinisena sankarina. Yvonne Taskerin mukaan toimintaviihteen naiset on usein maskulinisoitava, jotta he voisivat olla ”kovia”. Naissankareiden on jopa tulkittu olevan symbolisia miehiä tai miehiä drag-asussa. (Tasker 1993: 135, 149.) *Taisteluplaneetta Galactican* naisia, Starbuckiakaan, on niin ikään vaikea pitää drag-asuisina miehinä, sillä he tulevat selkeästi tunnistetuiksi naisiksi ja heihin liitetään myös feminiinisiä piirteitä. Maskuliinisia naishahmoja voi kuitenkin tulkita myös Judith Halberstamin (1998) *naismaskuliinisuus*-käsitteen kautta. Halberstam painottaa, ettei naismaskuliinisuus ole mieheksi tulemista. Sen sijaan naismaskuliinisuus tekee näkyväksi sen, ettei maskuliinisuus palaudu miessukupuoleen, vaan on luonteeltaan rakennettua. (Halberstam 1998: 1.) Pelkistettynä tämä tarkoittaa sitä, että myös naisruumis voi olla maskuliininen (ks. myös Rossi 2003: 62).

Toiminnallisia naisia on myös tulkittu ikään kuin ”laimennettavan” tai ”pehmennettävän” erilaisin keinoin, kuten erotisoinnin kautta (Helford 2000b: 293–296; Inness 1999: 179). Tällaisessa tulkintamallissa erotisointi tekee siis naishahmoista helpommin hyväksyttäviä ja ”turvallisempia”. *Taisteluplaneetta Galactican* nais-

hahmot eroavat kuitenkin median 1990–2000-luvulla vallanneista seksikkäistä sankarittarista siten, että läheskään kaikkia heistä ei erotisoida alleviivatuksi. Vaikka erotisoinnin voi tulkita laimentavan naisen toimijuutta, se ei kuitenkaan välttämättä ole naista rajoittava tekijä. Jeffrey A. Brown (2004: 58) toteaa, että erotisoitu ja toiminnallinen nainen voi myös kyseenalaistaa sukupuolijaon luonnollisuutta, koska hänessä yhdistyy maskuliinisia ja feminiinisiä piirteitä. Esimerkiksi Starbuck nähdään sarjassa kyllä pienissä topeissa, mutta hän on tällöin yleensä aktiivisessa roolissa, kuten kuntoilemassa (vrt. Kirkland 2008: 341). Aktiivisuuden yhdistäminen erotisointiin on ollut tyypillistä miesten representaatioille (Dyer 2002: 99–115). Tavat joilla naisia erotisoidaan näyttävät siis lähentyneen miesten erotisoinnin konventioita.

Erotisoinnin lisäksi naisten toiminnallisuutta ja väkivaltaisuutta on fiktiossa usein tasapainotettu äitiydellä, koska se tekee naisesta haavoittuvan ja selittää hänen toimintaansa (Inness 1999: 178–179; Tasker 1993: 152). Barbara Anne Lucasin (2009: 135, 146–147) mukaan scifi-televisiosarjojen naissankarit ovatkin joutuneet ”sovittelemaan” valtaa ja voimakkuuttaan traditionaalisemmilla, feminiinisillä rooleilla, mikä erottaa heidät toiminnallisista scifin mieshahmoista. *Taisteluplaneetta Galactican* naishahmot eroavat myös tässä mielessä useista toimintasankarittarien esityksistä, koska sarja sisältää aggressiivisia naishahmoja, jotka eivät ole hoivaavia. Väittäisin myös, että maskuliinisten ja feminiinisten piirteiden kanssa käytyä neuvottelua laajentaa käsityksiä siitä, millaista hyväksytty naisuus voisi olla (ks. myös Paasonen 2004: 132, 134). Esimerkiksi maskuliiniseen Starbuckiin liitetään hoivaavuutta, kun hänelle uskotellaan, että hänellä on tytär seurauksena cylonien hänelle suorittamasta munasarjojen operoinnista. Vaikka Starbuck välttelee lasta ensin, hän lopulta hoivaa tätä kuin omaa tyttärtään. Tätä ei kuitenkaan voi tulkita ainoastaan naishahmon pehmentämisenä: Carla Kunglin mukaan Starbuckin hahmossa äitiys ja sota symbolisesti ja metaforisesti yhdistyvät, eikä äitiys automaattisesti pehmennä toimintasankarinaisia. Äitiyden ja toimijuuden yhdistäminen rikkoo sen sijaan jakoa feminiinisiin ja maskuliinisiin ominaisuuksiin, koska se yhdistää maskuliiniseen toimintaan feminiinisen hoivaavuuden ja tunteellisuuden. Starbuck uudistaakin scifin toiminnallisten naisten kuvastoa, kun hänelle sallitaan aiempia toimintasankarittaria enemmän liikkumavaraa maskuliinisen ja feminiinisen käyttäytymisen välillä esimerkiksi hoivaavuuden kautta. (Kungl 2008: 203–204, 206–207.) Starbuckin representaatio rikkoo myös essentialistista jakoa väkivaltaisiin miehiin ja hoivaaviin naisiin, koska väkivaltaisuus kuvataan Starbuckille ”luonnollisena” tilana, kun taas hoivaavuus on jotain, mihin hänet täytyy houkutella tai pakottaa (Sharp 2010: 63–65, 69; vrt. Conly 2008: 235–236; Kirkland 2008: 343). Starbuckin vastahakoisuus hoivaavuutta kohtaan erottaa hänet myös scifin muista äidin roolissa esitetyistä naishahmoista, jotka ovat yhtä aikaa sekä hoivaavia että väkivaltaisia – esimerkiksi

Alien-elokuvien Ellen Ripley valitsee hoivaavuuden vapaaehtoisemmin (vrt. Sharp 2010: 69–70).

Korostaisin Starbuckin tapauksessa kuitenkin enemmän emotionaalisuutta yleensä kuin äidillisyyteen liitettyä hoivaavuutta. Länsimaiseen maskuliinisuuteen liitetään myös ajatuksia tunteettomuudesta rationaalisuudesta ja hallinnasta, vastuullisuudesta sekä itsehillinnästä ja tunteilemattomuudesta (Lehtonen 1995: 34–36) – ikään kuin maskuliinisille miessankareille sallittu aggressio ei olisi tunne ollenkaan. Aggressiivisuuden lisäksi Starbuck ilmaisee herkästi myös muunlaisia tunteita; hän ei käyttäydy aina vastuullisesti ja rationaalisesti tai hillitse itseään, vaan ilmaisee esimerkiksi epätoivoaan itkemällä ja huutamalla, mikä voi tuoda mielikuvia hysteerisestä naisesta (ks. myös Sharp 2010: 71). ”Naisellisen” tunteellisuuden (tunteista, ks. Nikunen 2001: 177; Rossi 2003: 88–89) voisi myös tulkita ”pehmentävän” Starbuckin hahmon maskuliinisuutta, mutta tulkitsisin emotionaalisuutta ennemminkin Starbuckin sankarihahmoa syventävänä kuin naishahmoa pehmentävänä tekijänä: emotionaalisuus tuo perinteiseen sankarihahmoon uutta sävyä, kun feminiininen emotionaalisuus yhdistetään maskuliiniseen sankaruuteen. Tunteellisuus onkin kenties jotain, jota on helpompi tuoda sankarinarratiiveihin naissankareiden kautta. Feminiininen, esimerkiksi herkkyytenä ja hoivaavuutena ilmenevä tunteellisuus ei kuitenkaan estä Starbuckia toteuttamasta sankarin kohtaloaan sarjassa. Tunteellisuus myös laajentaa käsityksiä feminiinisestä ja maskuliinisesta tiedosta, kun Starbuck johtaa ihmiskunnan reitille kohti pelastusta juuri tunteisiin perustuvan ”feminiinisen” tiedon avulla (Sharp 2010: 72). Tunteellisuutta ei siis tule automaattisesti pitää vain naissankaria pehmentävänä tekijänä.

Oikeastaan puhe toiminnallisen naisen ”pehmentämisestä” ei sovi *Taisteluplaneetta Galactican* maailmaan. Naisen aktiivisuutta ei sarjassa siis välttämättä ”pehmenetä” tai tasapainoteta erotisoinnilla, äitiydellä tai tunteellisuudella, vaan feminiinisten ja maskuliinisten piirteiden yhdistämisen voi tulkita laventavan sankarihahmon esittämisen tapoja. Suurin osa sarjan aggressiivisista naisista ei ole korostetusti erotisoituja, eikä heitä voi liioin tulkita ”drag-asuisina miehinä”, minkä takia sarjan naiset eivät myöskään tyhjene toimintasankarittaria koskevaan aiempaan kritiikkiin. Sarjan useat toiminnalliset ja väkivaltaiset naiset, erityisesti Starbuck, ottavat haltuun perinteiseen (mies)sankariin liitettyjä ominaisuuksia, uudistavat niitä esimerkiksi emotionaalisuudella ja kyseenlaistavat essentialistisia jakoja maskuliinisuudesta ja aktiivisuudesta miehuuteen kuuluvina ja feminiinisydestä ja passiivisuudesta naisille kuuluvina ominaisuuksina.

Sarjan naishahmoja on kuitenkin kritisoitu väkivaltaisuudesta ja naisten liiallisesta maskulinisoinemisesta (ks. Jones 2010: 172–178; Kirkland 2008: 338–343).

Sarjan näennäinen sukupuolten tasa-arvo nojaisi näin ollen siihen, että naiset noudattavat maskuliinisen kulttuurin sääntöjä (Kirkland 2008: 337–338). Väkivaltaa kuitenkin kritisoidaan vahvasti sarjan sisällä ja esimerkiksi kidutus asetetaan epäeettiseen valoon ja ihmisyyden tai inhimillisyyden kannalta tärkeäksi nousee toista elollista olentoa kohtaan tunnettu empatia, eli feminiininen tunteellisuus. Sarja esittääkin kysymyksiä siitä, milloin ja miten väkivaltaa tulisi käyttää ja onko se aina välttämätöntä. Sarjan representaatioita – miehiä tai naisia, ihmisiä tai koneita – ei siis voi tulkita yksiselitteisesti väkivaltaa ihannoivina. (Vrt. Johnson-Lewis 2008; Koistinen 2011a; Mulligan 2008: 59–60; Ott 2008; Stoy 2010: 7–8.) Lisäksi voisi myös ajatella, että esimerkiksi Starbuckin representaatio edustaa Halberstamin kuvailemaa naismaskuliinisuutta, eikä vain myönnä maskuliinisen, patriarkaattisen yhteisön sääntöihin. Hän on maskuliininen nainen, joka toteuttaa maskuliinisuuttaan omalla tavallaan.

Ei pelkästään *femme fataleja* – vaarallinen, väkivaltainen ja inhimillistävä seksuaalisuus

Yksi tapa esittää väkivaltaisia naisia scifissä on ollut kytkeä nainen uhkaavaan seksuaalisuuteen. June Deeryn mukaan perinteisessä, pulp-kirjallisuuteen⁹ juontavassa scifissä naiset esitetään usein uhkaavina, seksuaalisesti aggressiivisina amatsonina, jotka miehet lopulta kesyttävät. Amatson-hahmoon projisoidaan tarinoissa pelko teknologiaa sekä naisten seksuaalisuutta ja kasvavaa yhteiskunnallista vaikutusvaltaan kohtaan. (Deery 2000: 96.) Uhkaava, seksuaalinen nainen siirtyi kirjallisuudesta myös valkokankaalle. Conradin (2011: 79–89) mukaan naisten roolina varhaisemmissa scifi-elokuvissa oli lähinnä olla miesten rooleja tukevassa sivuosassa, ja/tai heidät esitettiin yleensä uhkaavina kuningattarina, vaarallisena seksuaalisuutena, hoivaavina äiteinä tai rakkauden kohteina.¹⁰ Esimerkki uhkaavasta, seksuaalisesta naisesta on Fritz Langin *Metropoliksen* (Saksa 1927) viettelevä konenainen Hel (Brigitte Helm), joka uhkaa elokuvassa niin miesten mielenrauhaa kuin koko yhteiskuntajärjestystäkin. Yksi scifin teemoista

⁹ Vaikka scifi-kirjallisuudella on tulkittu olevan juuria aina Antiikissa saakka (ks. Roberts 2007: vii), genren voi sanoa vakiintuneen 1920-luvulla Yhdysvalloissa, jolloin scifiä julkaisiin erinäisten pulp-lehtien sivuilla (eli niin kutsutussa kioskikirjallisuuden parissa). Tuolloin genre myös nimettiin, ja sen suosio vakiintui. (Larbalestier 2002: 15–21; Attebery 2002: 12.)

¹⁰ Poikkeuksia tähän kuitenkin on. Esimerkiksi elokuvassa *Barbarella, planeettojen valtiatar* (*Barbarella, Queen of the Galaxy*, Roger Vadim, Yhdysvallat 1968) nähdään nainen (Jane Fonda) pääosassa. Conrad (2011, 84–85) kuitenkin huomauttaa, että nainen on tällöin vahvasti erotisoitu. Mielestäni Barbarellan erotisoinnin voi kuitenkin myös tulkita heijastelevan (naisten) seksuaalista vapautumista 1960–1970-luvun taitteessa (ks. myös Nicholls 1979: 537; vrt. Hietala 2001).

onkin ollut koneihmisen, etenkin naisruumiin, rakentaminen tieteen avulla (ks. Conrad 2011: 82–83; George 2009: 113–115). Teema on olennainen tämän tekstin kannalta, koska osa analysoimistani naishahmoista on koneihmisiä, cyloneita. Elokuville ja televisiossa tavattuja koneihmisten representaatioita on kritisoitu siitä, että konenaiset on usein esitetty seksualisoituina, fetisoituina ja seksuaalisesti hyväksikäytettyinä, kun miehet on esitetty lähes voittamattomina, kuten esimerkiksi *Terminator*-elokuville.¹¹ Siinä missä konemiehet ovat yleensä kytkeytyneet maskuliinisuuteen ja teknologiaan, on konenaiset liitetty perinteisiin naisten rooleihin, mikä näkyy vaikkapa *Stepfordin naisissa* (*Stepford Wives*, Bryan Forbes, Yhdysvallat, 1975). (Ks. esim. Balsamo 2000: 150–156; Kakoudaki 2000: 166; Paasonen 2005: 50.) Esitän tässä luvussa, etteivät uuden *Taisteluplaneetta Galactican* konenaisten representaatiot kuitenkaan tyhjene kritiikkiin konenaisten erotisoinnista tai hyväksikäytöstä.

Audiovisuaalisen scifin puolella uhkaavia naisia, joita Susan A. George kutsuu *scifi-vampeiksi* (engl. *SF Vamp*), nähtiin erityisesti 1950-luvun yhdysvaltalaisissa scifi-elokuville. Nämä uhkaavat, aggressiiviset ja seksuaaliset naiset saivat film noirin *femme fatale* -hahmojen tapaan palkkansa tarinan lopussa, kun heidät kesytettiin joko heteroseksuaalisella parisuhteella, vankilalla tai kuolemalla. (George 2009: 115–120.) *Taisteluplaneetta Galactica* löytyy myös naisia, jotka tuntuvat sopivan seksuaalisesti uhkaavaa scifi-vamppien tai *femme fatale* -hahmojen perinteeseen. Tarkempi analyysi kuitenkin osoittaa, ettei yksikään näistä naisista täysin istu stereotyyppisen¹² vampin rooliin. Mielenkiintoisin naishahmo, jonka toiminnassa väkivalta ja uhkaava seksuaalisuus yhdistyvät, on cylon-nainen Caprica kuusi (Tricia Helfer), joka kuuluu kahdestatoista cylon-mallista kuudenteen. Väkivaltaisen seksuaalisuuden ja seksualisoidun ulkonäön takia Capricaa onkin pidetty teknologisena versiona film noir -elokuville tuhoavasta naisesta (George 2008: 165–167; Hellstrand 2009: 25). Capricaa ei kuitenkaan perinteisen *femme fatalen* tapaan vangita tai tapeta rangaistukseksi teoistaan (George 2008: 167).

Caprica käyttää seksuaalista valtaa ja jopa väkivaltaa läpi sarjan, etenkin suhteessaan tohtori Gaius Baltariin (James Callis). Tv-sarjan aloittavassa minisarjassa hän käyttää Baltaria hyväkseen cylonien sotasuunnitelmissa. Caprica on kuitenkin rakastunut Gaiusiin, minkä takia hän pelastaa tämän cylonien hyökkäykseltä. Tä-

¹¹ Esimerkiksi elokuvassa *Terminator – tuhoaja* (*The Terminator*, James Cameron, Yhdysvallat/Iso-Britannia, 1984).

¹² Richard Dyerin mukaan ”stereotyyppit ovat tyyppien, fiktiivisten henkilöahmojen yläkategorian, alakategoria. [...] Tyyppi on mikä tahansa hahmo, joka rakennetaan välittömästi tunnistettavien piirteiden varaan. Piirteet eivät muutu tai ”kehity” kerronnan kuluessa [...]”. (Dyer 2002: 48.)

män seurauksena Caprican ja Gaiusin tietoisuudet sulautuvat jollain tapaa yhteen ja koko ensimmäisen kauden ajan Caprica nähdään tiedemiehen katseen kautta, eikä kukaan muu sarjan hahmoista voi nähdä häntä. Caprica ei kuitenkaan ole pelkkä miehisen katseen kautta näytetty fantasiaobjekti, vaan aktiivinen seksuaalinen toimija, jolla on valtaa Baltariin. Hän ilmaantuu Gaiusin näköpiiriin aina halutessaan, ohjailee tämän tulevaisuutta sekä toimintaa ja tekee tämän nau-runalaiseksi esimerkiksi koskettelemalla tätä seksuaalisesti ”sopimattomissa” tilanteissa. Georgen (2008: 166) mukaan Caprica on yhtä aikaa sekä eroottinen että sadistinen: hän leikittelee Gaiusilla ja nauttii väkivallasta. Koska Caprica nauttii seksuaalisuudestaan, hän ei istu traditioon, jossa konenaisten seksuaalisuus on esitetty hyväksikäytettynä. Voisi myös kyseenalaistaa, missä määrin Gaiusin näkemä Caprica kuusi ja ”ruumiillinen” Caprica kuusi (joka palaa sarjaan myöhemmin) ovat sama henkilö: Gaiusin näkemä Caprica tuntuu olevan yksiulotteisempi sci-fi-vamppi, kun taas ruumiillinen Caprica näyttäytyy haavoittuvampana ja herkempänä hahmona, joka ei rajoitu seksuaaliseksi vallankäyttäjäksi.

George on tulkinnut myös muita cylon-naisia *femme fatalen* tyyppisiksi viettelijöiksi. Hän pitää esimerkiksi Sharon ”Boomer” Valeriita ja Sharon ”Athena” Valeriita (myöh. Agathon, molempia näyttelee Grace Park) seksuaalisina aseina, vaikka myöntääkin, ettei heidän ulkonäkönsä sovi stereotyyppiseen *femme fataleen* (Sharonit nähdään lähinnä armeijan univormuissa, jotka eivät korosta heidän vartaloitaan). Boomeria George pitää tuhoavana voimana, joka saattaa miesystävänsä toistuvasti vaaraan. Boomer myös ampuu Galactican patriarkkaa William Adamaa (Edward James Olmos) uhaten laivueen miehistä auktoriteettia ja patriarkaattista valtahierarkiaa. (George 2008: 167–168.) Toisen Sharonin, Athenan, tehtävä cylonien suunnitelmissa on aloittaa ihmisten ja cylonien hybridirotu. Athenan tulee siis vietellä ihmismies Helo (Tahmoh Penikett) ja tulla tälle raskaaksi. Athena käyttää seksuaalista valtaa Heloon, minkä takia Heloa näyttäytyy Georgen mukaan lähinnä lisääntymisvälineenä cylonien suunnitelmissa (George 2008: 173; ks. myös Goulart & Joe 2008: 193). Sharonit eivät kuitenkaan oikein istu seksuaalisen *femme fatalen* kategoriaan. Athena rakastuu Heloon ja valitsee tämän sekä ihmisten laivueen cylonien sijasta, ja pariskunta menee jopa naimisiin myöhemmin sarjassa. He rakentavat yhdessä kenties sarjan tasapainoisimman parisuhteen, joka ei sovi *femme fatale* -narratiivien perinteeseen. Athena siis kehittyi hyvin nopeasti ohi roolistaan uhkaavana seksuaalisena aseena. Boomer sen sijaan ei alussa edes tiedä olevansa cylon, joten hän ei ainakaan tietoisesti käytä

seksuaalisuuttaan aseena cylonien suunnitelmissa.¹³ Cylon-naiset eivät ole ainoita, jotka on liitetty *femme fatale* -perinteeseen. Sarjasta löytyy vanhempi nainen, Ellen Tigh (Kate Vernon), joka on seksuaalinen toimija ja manipuloija. Ellenin seksuaalisuuteen liitetään kuitenkin komiikkaa, jolloin seksuaalinen aktiivisuus ja valta näyttävät hyväksyttävänä vain nuoremmille naisille (Silvio & Johnston 2008: 47). Ewan Kirkland (2008: 338) onkin tulkinnut Ellenin hahmon *femme fataleksi*, johon liitetään negatiivisia stereotyyppisiä naisesta kyltymättömänä viettelijänä ja joka ilmentää sitä, miten sarjassa naisen seksuaalisuus yhdistetään tuhoavuuteen. Kirklandin artikkelin kirjoittamisajankohdan jälkeen Ellenin hahmossa kuitenkin tapahtui kehitystä, eikä häntäkään voida pitää vain negatiivisena viettelijänä – enempää sarjan juonesta paljastamatta voisi sanoa, että tuhoajan sijasta Ellenistä paljastuu sarjan edetessä varsin suurta luomisvoimaa.

Seksuaalisen vallan on tulkittu *Taisteluplaneetta Galactica*sa ylipäänsä olevan naisilla (Goulart & Joe 2008: 190–192). En ole tästä kuitenkaan täysin samaa mieltä. Miehet kyllä joutuvat sarjassa eriateisen seksuaalisen vallankäytön kohteiksi, kun naiset manipuloivat miehiä seksuaalisuuden avulla, mutta naisille väkivaltainen seksuaalisuus näyttää kuitenkin vaarallisempana. Vaikka väkivaltaa käyttävät näennäisen sukupuolineutraalisti *Taisteluplaneetta Galactica*sa sekä miehet ja naiset, naisten kohtaama väkivalta on toisinaan selkeästi sukupuolistunutta, naisen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvää. Sarjassa nähdään esimerkiksi alisteisessa asemassa olevia naisprostituutioita ja cylon-naisia raiskataan tai yritetään raiskata. Naisia kytketään niin ikään synnytyskoneisiin, ja myös Starbuckin munasarjojen operointia voidaan pitää sukupuolistuneen (väki)vallan esiintymänä.¹⁴ Yvonne Taskerin mukaan toimintaelokuvien (valkoiselle) sankaruudelle onkin tyypillistä kärsimys ja kidutus. Miesten ja naisten kohtaama kärsimys on kuitenkin erilaista, ja naisilla siihen liittyy usein seksuaalinen väkivalta. (Tasker 1993: 39–43, 125–127, 150–152.) Tämä näkyy toteutuvan osittain myös *Taisteluplaneetta Galactica*sa, mikä rikkoo sarjan sisäistä näennäistä sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten (seksuaalisia) valta-asemia.

Naisiin kohdistuva sukupuolistunut tai seksuaalinen väkivalta ei kuitenkaan käyttäjiensä osalta ole sukupuolistunutta, koska sitä harjoittavat sekä miehet että naiset. Sarjan naispresidentti Laura Roslin (Mary McDonnell) käyttää sukupuolistu-

¹³ Tosin Boomer päättyy myöhemmin myös tietoisesti käyttämään seksuaalisuuttaan aseena. En kuitenkaan pidä kumpaakaan Sharonia yksiselitteisesti *femme fatalena*, jota vaarallinen seksuaalisuus määrittää.

¹⁴ Myös maskuliinisen Starbuckin on tulkittu kohtaavan raiskauksen uhkaa hänen ollessa cylonmiehen vankina (Peirse 2008: 128–129). Starbuck esitetään kuitenkin näissä kohtauksissa erittäin kyvykkäänä suojelemaan itseään mahdolliselta väkivallalta.

nutta (väki)valtaa kieltäessään abortin. Amiraali Helena Cain (Michelle Forbes) sen sijaan määrää cylon-naista, Gina kuutta (Tricia Helfer), kidutettavaksi mahdollisimman julmilla keinoilla ja hyväksyy näin ollen myös tämän joukkoraiskaukset. Myös Gina kuuden, aivan kuin Caprican, tehtävänä on vietellä tärkeä henkilö – tällä kertaa naispuoleinen Helena Cain – ihmisten laivueessa ja saada tätä kautta selville tärkeitä tietoja. Tässä mielessä numero kuusi -kopiot todellakin muistuttavat seksuaalisia aseita, valmiina viettelemään kohteensa tämän sukupuolesta välittämättä. Cain saa kuitenkin selville Ginan olevan cylon ja määrää tämän kidutettavaksi. Ginan raiskauksia ei varsinaisesti näytetä sarjassa, mutta hänet nähdään virumassa pahoinpideltynä sellin lattialla. Kohtauksesta tekee erityisen vaikuttavan se, että kun näemme Gina kuuden ensimmäistä kertaa, kohtauksessa on mukana myös Caprica kuusi. Koska Gina ja Caprica ovat samaa mallia, siis toistensa kopiot, huoliteltu ja seksikäs Caprica ja sellissä viruva pahoinpidelty Gina toimivat kohtauksessa toistensa peleinä ja kontrasteina, seksuaalisena vallankäyttäjänä ja seksuaalisen vallankäytön kohteena. Ginan ja Caprican fyysisen samankaltaisuuden takia Ginan hahmo liittyy kuitenkin haavoittuvuuden mahdollisuuden myös voimakkaan ja vaarallisen seksuaalisen Caprican kehoon, mikä muistuttaa voimakkaankin naisen (seksuaalisesta) haavoittuvuudesta. Kohtauksen voi liittää myös fiktion perinteeseen rangaista naista liiallisesta seksuaalisesta aktiivisuudesta, kun seksuaalisesti aktiivinen Caprica rinnastuu raiskattuun ja rangaistuun Ginaan. (Vrt. Hellstrand 2009: 32; Mäkelä 2008.) Kohtaus myös kritisoi vahvasti raiskausta vallankäytön keinona sodassa (ks. myös Mulligan 2008: 60), kun Caprica kuusi toteaa, ettei mikään oikeuta Ginan kokemaa väkivaltaa.

Vaikka osa *Taisteluplaneetta Galactican* naishahmoista käyttää seksuaalisuutta aseena, mikä yhdistää ne scifi-tarinoissa usein tavattujen uhkaavien, seksuaalisten naishahmojen perinteeseen, sarjan naishahmot eivät kuitenkaan jää pelkästään stereotyyppisten viettelijöiden tasolle, vaan kehittyvät monitahoisemmiksi hahmoiksi. Huolimatta siitä, että naisten seksuaalisuuteen liittyy usein vallankäyttöä ja seksuaalisuus liitetään sarjassa toisinaan väkivaltaan, naisen seksuaalisuutta ei esitetä sarjassa ainoastaan vaarallisena tai tuhoavana. Sen sijaan seksuaalisuudella on tärkeä osa henkilöhahmojen rakentumisessa. Seksuaaliset suhteet inhimillistävät (etenkin naispuoleisia) cyloneita, kun seksuaalisuus kytkeytyy inhimilliseen rakkauteen ja kykyyn tunkea empatiaa. Tunteellisuus yhdistetäänkin scifissä usein inhimillisyyteen (ks. esim. Balsamo 2000: 149; Paasonen 2005: 27, 32; Koistinen 2011a; Koistinen 2011b). Lisäksi sarjasta löytyy naisia, joiden seksuaalisuutta ei erityisesti korosteta tai sitä ei esitetä uhkaavana. Naisilla on myös usein seksuaalista valtaa, mikä rikkoo jakoa seksuaalisesti aktiivisiin miehiin ja passiivisiin naisiin. Kuitenkin kaikkia naisia yhdistää mahdollisuus joutua sukupuolistuneen ja seksuaalisen väkivallan uhreiksi, mikä tekee heidän kehoistaan tässä mielessä prekaarimpia eli haavoittuvampia kuin miesten kehoista (ks. Butler 2006; Näre &

Ronkainen 2008). Niinpä väkivallan ja seksuaalisuuden yhteydet ovat sarjassa moninaisia ja ristiriitaisia: väkivaltainen seksuaalisuus näyttää yhtäältä tuovan naisille valtaa, mutta seksuaalinen väkivalta voi liittyä myös vallan ja autonomia menettämiseen.

Lopuksi

Uusi *Taisteluplaneetta Galactica* sisältää huomattavan paljon keskeisiä naishahmoja niin sivu- kuin pääosissa, mikä erottaa sen aikaisemmista scifi-televisiosarjoista. Sarjan naishahmot ovat itsenäisiä toimijoita, jotka osallistuvat sodankäyntiin ja voivat näin ollen harjoittaa joko suoraa tai välillistä väkivaltaa. Suurinta osaa sarjan naishahmoista ei myöskään erotisoida yhtä alleviivaavalla tavalla kuin median 1990-luvulla vallanneita aggressiivisia naissankareita. Sarjan väkivaltaiset, toisinaan myös uhkaavan seksuaaliset naiset käyvät myös neuvottelua scifi-genren aiempien naishahmojen kanssa ja osassa heistä voi nähdä yhteyksiä aina perinteisten pulpien uhkaaviin amatsoneihin tai elokuvien 1950-luvun *femme fataleihin* saakka. *Taisteluplaneetta Galactican* naiset eivät kuitenkaan yksiselitteisesti edusta perinteiselle scifille tyypillisiä uhkaavia seksuaalisia vamppeja, vaan sarjan aggressiivisen seksuaalisista naisista kukaan ei rajoitu stereotyyppiseksi viettelijäksi. Vahvimmin seksuaalisten ja uhkaavien scifi-vamppien tai *femme fatalejen* perinne näkyy konenaisten hahmoissa, etenkin numero kuusi -kopioissa. Konenaisten seksuaalisuutta ei kuitenkaan esitetä sarjassa ainoastaan vaarallisena tai tuhoavana, vaan seksuaalisuudella on tärkeä osa konenaisten henkilöahmojen rakentumisessa. Seksuaaliset suhteet inhimillistävät cyloneita, etenkin naispuolisia heistä, kun seksuaalisuus kytketään inhimilliseen rakkauteen, empatiaan ja kykyyn välittää toisesta. Feminiininen tunteellisuus ei siis näyttäyty sarjassa vain naisille vaan kaikille ihmisille suotavana ominaisuutena.

Väkivalta näyttäytyy sarjassa sekä miesten että naisten elämiin ”luonnollisesti” kuuluvana asiana, jonka armeija työympäristönä sekä sota poikkeustilana aiheuttavat. Sarjassa myös naiset käyttävät seksuaalista ja sukupuolistunutta (väki)valtaa niin miehiä kuin joissakin tapauksissa, välillisesti, myös toisia naisia kohtaan. Sarjan naishahmot myös rikkovat länsimaisen kulttuurin totuttuja jakoja feminiiniseen ja maskuliiniseen (ja näihin liitettyjä mielikuvia passiivisesta naisesta ja aktiivisesta miehestä) muun muassa aggressiivisuudellaan, vallankäytöllään ja seksuaalisella aktiivisuudellaan ja osallistuvat näin kulttuuriseen neuvotteluun feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta. Sarjan naishahmot, joissa yhdistyvät sekä maskuliiniset että feminiiniset piirteet laajentavatkin käsityksiä naisuudesta ja purkavat vastakkainasettelua maskuliiniseen ja feminiiniseen. Maskulii-

nisten naisten, kuten Starbuck, voisi myös ajatella edustavan naismaskuliinisuutta, joka tekee vallitsevan, perinteisesti miehuuteen liitetyn, maskuliinisuuden rakentuneisuuden näkyväksi. Pitäisinkin Starbuckin hahmoa Ellen Ripleyn ja Sarah Connorin kaltaisena audiovisuaalisen scifin mieleenpainuvana toiminnallisena naissankarina, joka tuo monipuolisuutta genren naishahmojen joukkoon yhdistämällä feminiinistä tunteellisuutta perinteisempään, väkivaltaiseen sankaruuteen. Tunteellisuus tuo perinteiseen sankarihahmoon uutta sävyä, joka ei kuitenkaan vähennä naishahmon sankaruutta – tunteita, kuten empatiaa, pidetään sen sijaan tärkeinä ominaisuuksina ihmisyyden tai inhimillisyyden säilyttämisen kannalta. Vaikka sarjan kontekstissa myös miehet näyttävät tunteitaan, tunteellisuus näyttää kuitenkin olevan helpompi tuoda sankarinarratiiveihin naissankareiden kautta.

Vaikka sarjan naiset käyttävät seksuaalista (väki)valtaa, silloin kun he kokevat seksuaalista ja sukupuolistunutta väkivaltaa, se on rajumpaa ja alistavampaa kuin miesten kokema väkivalta. Naisia muun muassa raiskataan ja kytketään synnytyskoneisiin. Lisäksi naisten ruumiillista itsemääräämisoikeutta rajoitetaan abortin kieltämisellä. En siis yhdy joidenkin tutkijoiden ilmaisemaan mielipiteeseen, että *Taisteluplaneetta Galactica* kuvaisi jopa utopistisen tasa-arvoista maailmaa, sillä sarjan kontekstissa naiset esitetään kuitenkin haavoittuvampina suhteessa seksuaaliseen väkivaltaan ja ruumiilliseen koskemattomuuteen. Sen sijaan sarjan naishahmojen kohtaama seksuaalinen ja sukupuolistunut väkivalta muistuttaa meitä siitä, että naisten kohtaama väkivalta on edelleen yhteiskunnallinen ongelma myös niin kutsutussa reaali maailmassamme. *Taisteluplaneetta Galactica* tarjoaakin aineksia myös väkivallan, maskuliinisuuden ja sankaruuden yhteyksien kriittisemmille tarkasteluille. Väkivalta esitetään sarjassa yhtäältä sotatilaan liittyvänä välttämättömyytenä ja sekä miesten että naisten elämään kuuluvana tosiseikkana; toisaalta väkivalta kuitenkin usein kyseenalaistetaan epäinhimillisenä, ei-toivottavana toimintana. Etenkin naisten kohtaama seksuaalinen väkivalta tuomitaan sarjassa.

Yhteenvetona voisi todeta, että *Taisteluplaneetta Galactican* sisältämien naishahmojen määrän takia sarjaan mahtuu useita moniulotteisia ja ristiriitaisia naisten representaatioita, joiden kautta voidaan käsitellä sukupuoliin ja väkivaltaan liittyviä kulttuurisia käsityksiä, ennakko-oletuksia ja valta-asemia useammasta näkökulmasta. Näin naishahmot tarjoavat myös monipuolisia samastumiskohteita ja katsojanautintoja laajemmalle katsojakunnalle. Sarjan monitahoisuudesta kertoo myös se, miten paljon tutkimusta se on tähän mennessä inspiroinut. Sarjan loputtua toiminnallisia ja ristiriitaisia naisten representaatioita kaipaava yleisö on kuitenkin jäänyt odottamaan uutta scifi-televisiosarjaa, jossa nähtäisiin yhtä monta keskeistä, toiminnallista naishahmoa.

Lähteet

- Attebery, B. (2002). *Decoding Gender in Science Fiction*. New York: Routledge.
- Balsamo, A. (2000). Reading Cyborgs, Writing Feminism. Teoksessa G. Kirkup, L. Janes, K. Woodward & F. Hovenden (toim.). *The Gendered Cyborg. A Reader*. London and New York: Routledge and Open University. 148–158.
- Brown, J. A. (2004). Gender, Sexuality, and Toughness. The Bad Girls of Action Film and Comic Books. Teoksessa S. A. Inness (toim.). *Action Chicks. New Images of Tough Women in Popular Culture*. New York: Palgrave Macmillan. 46–74.
- Butler, J. (2006/2004). *Precarious life. The Powers of Mourning and Violence*. London: Verso.
- Conly, S. (2008). Is Starbuck a Woman? Teoksessa J. T. Eberl (toim.). *Battlestar Galactica and Philosophy. Knowledge Here Begins Out There*. Malden (MA.): Blackwell. 230–240.
- Conrad, D. (2011). Femmes Futures. One Hundred Years of Female Representation in SF Cinema. *Science Fiction Film and Television* 4: 1, 79–99.
- Deery, J. (2000). The Biopolitics of Cyberspace. Piercy Hacks Gibson. Teoksessa M. S. Barr (toim.). *Future Females, The Next Generation. New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Lanham (Md.): Rowman & Littlefield. 87–108.
- Devor, H. (1989). *Gender Blending. Confronting the Limits of Duality*. Bloomington: Indiana University Press.
- Dyer, R. (2002). Älä katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa. Tampere: Vastapaino.
- George, S. A. (2008). Fraking Machines. Desire, Gender and the (Post)Human Condition in *Battlestar Galactica*. Teoksessa J. P. Telotte (toim.). *Essential Science Fiction Television Reader*. Lexington, KY, USA: University Press of Kentucky. 159–176.
- George, S. A. (2009). Science Fiction Film. Nineteenth and Twentieth Centuries. Teoksessa R. A. Reid (toim.). *Women in Science Fiction and Fantasy*. Westport, CT: Greenwood Press. 112–122.
- Goulart, W. & Joe W. Y. (2008). Perspectives on Politics and Morality in *Battlestar Galactica*. Teoksessa D. M. Hassler & C. Wilcox (toim.). *New Boundaries in Political Science Fiction*. Columbia, S. C.: University of South Carolina Press. 179–197.

- Halberstam, J. (1998). *Female Masculinity*. Durham: Duke University Press.
- Helford, E. R. (2000a). Introduction. Teoksessa E. R. Helford (toim.). *Fantasy Girls. Gender in the New Universe of Science Fiction and Fantasy Television*. Lanham (Md.): Rowman & Littlefield. 1–9.
- Helford, E. R. (2000b). Postfeminism and the Female Action-Adventure Hero. Teoksessa Barr M. S. (toim.). *Future Females, The Next Generation. New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Lanham (Md.): Rowman & Littlefield. 291–308.
- Hellstrand, I. (2009). Normative Identity in Science Fiction. Reading Gender in *Battlestar Galactica*. Teoksessa L. F. Käll L. F. (toim.). *Normality/Normativity*. Uppsala: Uppsala University Press. 17–39.
- Hietala, V. (2001). Seksivallankumous? Seksi politiikan välineenä 1960–70-luvun elokuvassa. Teoksessa H. Nieminen & J. Sihvonen (toim.). *Mediatutkimus. Näkökulmia ja kartoituksia*. Turku: Turun yliopisto. 227–237.
- Hollows, J. (2000). *Feminism, Femininity and Popular Culture*. Manchester: Manchester University Press.
- Inness, S. A. (1999) *Tough girls: Women Warriors and Wonder Women in Popular Culture*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Inness, S. A. (toim.). (2004) *Action chicks: New Images of Tough Women in Popular Culture*. New York: Palgrave Macmillan.
- Johnson-Lewis, E. (2008). Torture, Terrorism, and Other Aspects of Human Nature. Teoksessa C. W. Marshall & T. Potter (toim.). *Cylons in America. Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum. 27–39.
- Jokinen, A. (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jones, M. (2010). Butch Girls, Brittle Boys and Sexy Sexless Cylons. Some Gender Problems in *Battlestar Galactica*. Teoksessa R. Kaveney & J. Stoy (toim.). *Battlestar Galactica. Investigating Flesh, Spirit and Steel*. London: I. B. Tauris. 154–184.
- Kakoudaki, D. (2000). Pinup and Cyborg. Exaggerated Gender and Artificial Intelligence. Teoksessa M. S. Barr (toim.). *Future Females, The Next Generation. New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Lanham (Md.): Rowman & Littlefield. 165–196.
- Kirkland, E. (2008). A Dangerous Place for Women. Teoksessa J. Steiff & T. D. Tamplin (toim.). *Battlestar Galactica and Philosophy. Mission Accomplished or Mission Frakked Up?* Chicago and La Salle, Illinois: Open Court Publishing Company. 337–348.

- Koistinen A-K. (2011a). Passing for Human in Science Fiction. Comparing the TV Series *Battlestar Galactica* and *V. NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 19: 4, 249–263.
- Koistinen, A-K. (2011b). Sukupuolijoustoja ja ihmisen kaltaisia koneita. Sukupuolen ja ihmisyyden kytköksiä *Taisteluplaneetta Galactica* -televisiosarjoissa. *Lähi kuva* 24: 2, 24–37.
- Kungl, C. (2008). ”Long live Stardoe!”. Can a Female Starbuck Survive? Teoksessa C. W. Marshall & T. Potter (toim.). *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum. 198–209.
- Larbalestier, J. (2002). *The Battle of the Sexes in Science Fiction*. Middletown, Conn: Wesleyan University Press.
- Laurinolli, T. (1987). Joanna Russ – kuvien särkijä. Teoksessa M. Savolainen (toim.). *Tieteiskirjallisuuden maailmoita*. Helsinki: Kirjastopalvelu. 122–141.
- Lehtonen, M. (1995). *Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen*. Tampere: Vastapaino.
- Lucas, B. L. (2009). Television. Twentieth Century. Teoksessa R. A. Reid (toim.). *Women in Science Fiction and Fantasy*. Westport, CT: Greenwood Press. 135–147.
- Moore, R. W. (2008). ”To be a person”. Sharon Agathon and the Social Expression of Individuality. Teoksessa C. W. Marshall & T. Potter (toim.). *Cylons in America. Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum. 105–117.
- Mulligan, R. (2008). The Cain Mutiny. Reflecting the Faces of Military Leadership in a Time of Fear. Teoksessa C. W. Marshall & T. Potter (toim.). *Cylons in America. Critical Studies in Battlestar Galactica*. London & New York: Continuum. 52–63.
- Mäkelä, A. (2008) Raiskaus ja kosto televisiossa. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.). *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 282–307.
- Nicholls, P. (1979). *The Encyclopedia of Science Fiction. An Illustrated A to Z*. London: Granada.
- Nikunen, M. (2001). Nainen ja henkirikos. ”Mies ei halunnut mitään hinnasta luopua vaimostaan”. Teoksessa M. Nikunen, T. Gordon, S. Kivimäki & R. Pirinen R. (toim.). *Nainen/Naiseus/Naisellisuus*. 159–190. Tampere: Tampere University Press.

- Näre S. & Ronkainen S. (2008). Intiimin haavoittava valta. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.). *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 7–40.
- Ott, B. L. (2008). (Re)Framing fear. Equipment for Living in a Post-9/11 World. Teoksessa C. W. Marshall & T. Potter (toim.). *Cylons in America. Critical Studies in Battlestar Galactica*. London & New York: Continuum. 13–26.
- Paasonen, S. (2004). Naisen malleja ja naismalleja. Television uudet toimintasanarit. Teoksessa J. Kupiainen & K. Laitinen K. (toim.). *Kulttuurinen sisältötuotanto*. Helsinki: Edita. 121–134.
- Paasonen S. (2005). *Figures of Fantasy. Internet, Women, and Cyberdiscourse*. New York: Peter Lang Pub Inc.
- Paasonen, S. (2010). Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa T. Juvonen, L.-M. Rossi, T. Saresma (toim.). *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 39–48.
- Pakkanen, J. (2004). Lahtaajanaiset tulevat! Populaarikulttuuri ja feministiset kostofantasiat. Teoksessa L. Kekki & K. Ilmonen (toim.). *Pervot pidot. Homo-, lesbo- ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*. Helsinki: Like. 233–255.
- Peirse, A. (2008). Uncanny Cylons. Resurrection and Bodies of Horror. Teoksessa C. W. Marshall & T. Potter (toim.). *Cylons in America. Critical Studies in Battlestar Galactica*. London & New York: Continuum. 118–130.
- Roberts, A. (2007/2005). *The History of Science Fiction*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Rossi, L. (2003). *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sharp, P. B. (2010). Starbuck as “American Amazon”. Captivity Narrative and the Colonial Imagination in *Battlestar Galactica*. *Science Fiction Film and Television* 3(1): 57–78.
- Silvio, C. & Johnston E. (2008). Alienation and the Limits of the Utopian Impulse. Teoksessa C. W. Marshall & T. Potter (toim.). *Cylons in America. Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum. 40–51.
- Stoy, J. (2010). Of great zeitgeist and bad faith. An introduction to *Battlestar Galactica*. Teoksessa R. Kaveney & J. Stoy (toim.). *Battlestar Galactica. Investigating Flesh, Spirit and Steel*. New York, NY: I. B. Tauris. 1–36.
- Tasker, Y. (1993). *Spectacular bodies. Gender, Genre and the Action Cinema*. London: Routledge.